
Формування предметної та ключових компетентностей і наскрізних умінь у сучасному освітньому просторі

Зайцева Оксана,
методист Центру методичної та
аналітичної роботи КВНЗ Харківська
академія неперервної освіти»
foximent@ukr.net

Ключові компетентності й наскрізні вміння створюють «канву», яка є основою для успішної самореалізації учня – як особистості, громадянина і фахівця (Концепція Нової української школи).

Сучасне соціокультурне середовище, за умов якого відбувається становлення світосприйняття школярів, характеризується принципово новими рисами й особливостями. Збільшення швидкості життя, бурхливий розвиток процесу інтеграції та глобалізації сучасного світу, поглиблення соціальних і культурних протиріч, локальних конфліктів, інших факторів, що загрожують людині, її життю та здоров'ю, є одними з особливостей. Істотна роль у вирішенні проблем і протиріч сучасного світу відводиться освіті людини. Навчання покликане допомогти людині зрозуміти взаємозв'язок між навколишнім світом, соціокультурним і природним середовищем, а також виробити цілісне уявлення про сучасний світ і своє місце в ньому. При цьому одне з найважливіших завдань правильно організованого освітнього середовища – виявлення нахилів і обдарувань дитини, розвиток відповідно до її індивідуальних особливостей, здібностей та можливостей.

Освітнє середовище, або освітній простір – це сукупність умов, організованих адміністрацією школи, усім педагогічним колективом за обов'язкової участі самих учнів та їх батьків із метою створення оптимальних умов всебічного розвитку особистості учнів і педагогів. Школа, в якій вдається створити такі умови, перетворюється на територію грамотної, комплексної та невинної турботи про здоров'я учнів та педагогів.

Сучасний освітній простір – це динамічна система, яка постійно розвивається та трансформується під впливом нових технологій, соціальних змін і глобальних викликів. Він ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації та інклюзивності, характеризується низкою ключових особливостей:

Освітній акцент зміщується з простого засвоєння знань, а фокусується на розвитку навичок і компетенцій, які необхідні для успіху в житті та роботі. Це включає такі навички, як критичне мислення, креативність, комунікація та співпраця.

Традиційні педагогічні методи не завжди відповідають потребам сучасних учнів, тому більш поширеним стає використання інноваційних методів навчання, тобто таких, які стимулюють пізнавальну активність учнів і роблять процес навчання більш цікавим, ефективним.

Технології відіграють все більш важливу роль у сучасному освітньому просторі. Їх використовують для створення нових навчальних середовищ,

покращення комунікації, надання доступу до інформації та автоматизації рутинних завдань. Нові технології можуть створювати як нові можливості, так і нові виклики для освіти. Важливо використовувати їх ефективно й відповідально.

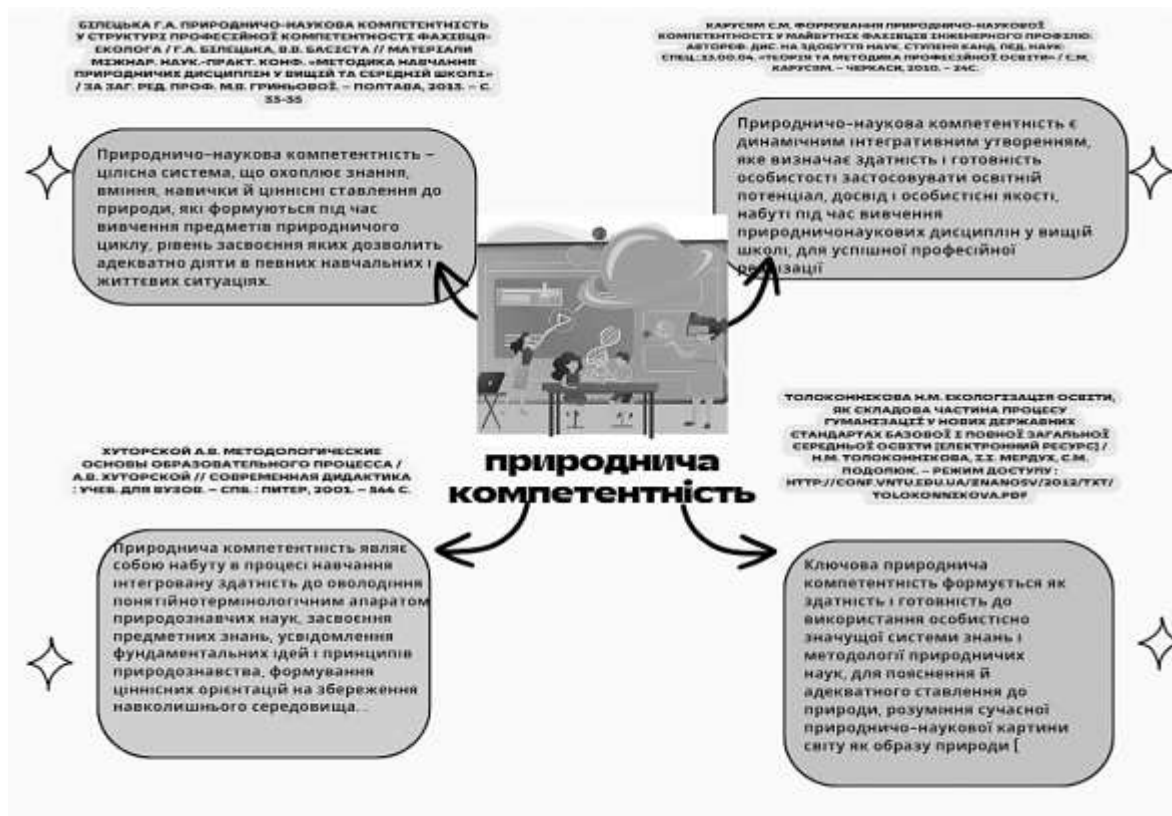
З одного боку, освіта стає все більш доступною завдяки поширенню онлайн-курсів, платформ дистанційного навчання та інших освітніх ресурсів, з іншого – не всі учні мають однаковий доступ до комп'ютерів, Інтернету та інших технологічних ресурсів. Це може призвести до зростання нерівності – доступ до якісної освіти не є рівним для всіх, що може призвести до поглиблення нерівності в суспільстві.

Формування предметних і ключових компетентностей, а також наскрізних умінь у сучасному освітньому просторі є важливим елементом підготовки учнів до успішного життя в сучасному світі, де важливо не лише знати певні факти, а й уміти застосовувати свої знання та навички в різних ситуаціях.

У сучасному світі, з постійно зростаючими вимогами до науково-технічного прогресу та інновацій, природничо-наукові компетентності стають все більш важливими. Формування предметних і ключових компетентностей у природничих предметах дозволяє учням не лише отримати глибокі знання з біології, хімії, фізики та інших наук, але й розвинути навички, необхідні для життя в сучасному суспільстві.

Розвиток природничих компетентностей може сприяти розумінню зв'язків між різними науковими дисциплінами та створенню більш ефективних рішень для розв'язання складних проблем.

Розвиток предметних і ключових компетентностей у природничих науках – складний, але важливий процес, який потребує постійних зусиль учителів, учнів, батьків, інших учасників освітнього процесу.

Деякі визначення природничої компетентності

Предметні компетентності – це знання, уміння та навички, які учні здобувають у процесі вивчення конкретного предмета. У природничих предметах до предметних компетентностей належать:

Важливо зазначити, що немає єдиного найкращого методу формування предметної та ключових компетентностей і наскрізних умінь. Учителі повинні використовувати різноманітні методи навчання, щоб залучити всіх учнів і допомогти їм досягти успіху.

Формування предметних і ключових компетентностей у природничих предметах може здійснюватися за допомогою різних методів і підходів:

Інтерактивні методи навчання. Інтерактивні методи навчання – це підхід, за яким учні активно залучаються у процес навчання. Вони включають дискусії, групову роботу, рольові ігри, кейс-методи та інші форми активного навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника освітнього процесу над іншим, однієї думки над іншою.

Інтерактивні методи дозволяють не просто поглибити свої знання, а й розвивати такі важливі навички, як критичне мислення, комунікація та співпраця. Вони вже довели свою ефективність у сучасному освітньому просторі, тому їх використання буде зростати.

Проектна діяльність. Проектна діяльність школярів у контексті вивчення природничих дисциплін є відносно новим і недостатньо розробленим напрямом в освітньому процесі Нової української школи. Для реалізації діяльнісної складової змісту природничих предметів (фізики, хімії, географії, біології) навчальними програмами передбачено використання спостережень і дослідницьких практикумів («Пізнаємо природу»), досліджень (географія), мініпроектів («Пізнаємо природу», та проектів (біологія, фізика, хімія).

У сучасній методиці викладання природничих предметів метод проєктів застосовується як одна з інноваційних педагогічних технологій, що підтримує компетентісно-орієнтований підхід у навчанні.

Метод проєктів є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку освіти, оскільки відповідає її нагальним вимогам і тенденціям – особистісно орієнтованому та діяльнісному характеру сучасної освіти, її компетентній спрямованості.

Основою проєктної діяльності є виконання різних навчальних і творчих завдань, тематика яких повинна розроблятися вчителем, з урахуванням сучасних інтересів дитини, і водночас забезпечувати отримання нових знань і навичок для всебічного розвитку кожного учня/кожної учениці.

Особливо важливим є те, що за допомогою методу проєктів здійснюються міжпредметні зв'язки, тобто відбувається інтеграція та здобуваються знання через взаємодію учнів між собою і вчителем, що необхідно для формування інтелектуальних здібностей учнів.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій. У навчанні природничих дисциплін, зокрема фізики, хімії, астрономії, біології, з'являються широкі можливості для застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Пов'язано це, у першу чергу, з удосконаленням засобів навчання та розробкою нових методик їх використання. *Засвоєння основних понять природничого пізнання умовно можна відобразити таким чином: результати спостережень → гіпотетична ймовірність → теоретичні аспекти → практичне дослідження.* У цьому випадку виникає необхідність побудови освітнього середовища вивчення природничих наук, у якому забезпечення використання ІКТ відображатиметься на кожному етапі.

Проблемне навчання. Найефективнішим способом організації активної пізнавальної діяльності школярів є проблемне навчання. Суть його полягає в тому, що під час вивчення нового матеріалу вчитель створює таку ситуацію, коли запропоноване навчальне завдання учні не можуть розв'язати за допомогою наявних у них знань, а повинні здобувати нові знання, оволодіти новими прийомами навчальної роботи, що, у свою чергу, вимагає від них обдумування, міркування, творчого мислення.

Проблемні або творчі завдання вимагають від учнів застосування знань і вмінь у новій навчальній ситуації. У цьому полягає суть їх відмінності від типових завдань для самостійної роботи. Джерелами ситуацій для проблемного навчання можуть бути публікації з газет і журналів, описи з книг чи записи з професійних щоденників, сюжети з телебачення чи інтернет-каналів. До проблемного навчання входять такі напрями: дослідження випадків (case studies), рольові ігри (п'єси, інсценізації та інше), симуляції (імітації певних процесів і явищ).

Отже, можна зробити висновок, що для успішного формування предметної природничо-наукової компетентності старшокласників необхідно зосереджувати значну увагу на розвиток усіх складових знаннявого, діяльнісного та ціннісного компонентів компетентності в процесі урочної та позаурочної роботи з природничих наук.

Важливо зазначити, що немає єдиного найкращого методу формування предметної та ключових компетентностей і наскрізних умінь. Найефективніші методи навчання будуть варіюватися залежно від віку учнів, їхніх потреб, інтересів, а також предмета, який вивчається.

Використані джерела

- Лексєєва, С. (2021) Дидактика в умовах інформатизації освіти. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Луцьк: Комунальний заклад вищої освіти «
- Повко, М. (2021) Реалізація інтегративної функції освітнього стандарту природничої галузі. *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Мелітополь, 25-27 травня 2021 р.). ТДАТУ, м. Мелітополь.
- Ворожний К. М. Дослідницька та проектна діяльність під час вивчення біології. Харків: Видавнича група «Основа», 2008. 143 с.
- Ющ, В. (2020) Принципи організації освітнього середовища майбутніх учителів природничих дисциплін в умовах змішаного навчання. *Проблеми підготовки вчителів природничих наук на засадах інтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнського науково-методичного семінару*(дистанційна форма проведення), м. Умань.
- Влат Є. С. Що таке проект: Типологія проектів. *Відкритий урок*. 2004. № 5-6. С. 37–45.
- Опузов, О. (2015) Забезпечення якості загальної середньої освіти: на шляху до європейських стандартів. *Український педагогічний журнал*, 1, 16 – 27.

Формування географічних компетентностей учнів 6-х класів у контексті реалізації вимог Державного стандарту базової середньої освіти: виклики та нові можливості

- К
О
Л
Е
Д
Ж
»
- Грінченко Олександр,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
olex.greenchenko@gmail.com
- Саввіч Олександр,
методист Центру методичної та аналітичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»
alexsavvich@gmail.com

В
Процес реформування освіти, що відбувається сьогодні в Україні, спрямований на реалізацію її змісту відповідно до Державних стандартів і модельних навчальних програм окремих предметів та інтегрованих курсів. Він повинен забезпечувати умови отримання якісної освіти, яка б відповідала здібностям, інтересам учнів.

Як зазначає Міжнародна хартія географічної освіти, «... право на освіту включає право на високий рівень географічної освіти...». Сучасна географічна освіта покликана надати учням знання про природу Землі, населення та його